TJÄNSTEUTLÅTANDE
2018-10-26 TRN 2018–0018

Handläggare:
Maja Berggren

Tillväxt- och regionplanenämnden

Motion om havsytans framtida nivåer och ny råvattentäkt (2017:78)

Ärendebeskrivning

Stellan Hamrin (V) har inkommit med en motion (2017:78) till landstingsfullmäktige om att fastställa havsytans framtida nivåer och planera skapandet av en ny råvattentäkt för regionen. Anledningen är att den förväntade havsnivåhöjningen riskerar att bli större än SMHI:s bedömning och att Mälarens framtid som dricksvattentäkt därmed är hotad. Ärendet har handlagts av Tillväxt- och regionplaneförvaltningen och stämts av med avdelningen för Säkerhet och beredskap på Landstingsstyrelsens förvaltning.

Beslutsunderlag

Förvaltningens tjänsteutlåtande, 2018-10-26
Förslag till yttrande, 2018-10-26
Motion (2017:78) av Stellan Hamrin om at fastställa havsytans framtida nivåer och ny råvattentäkt

Förslag till beslut

Tillväxt- och regionplanenämnden föreslås besluta

att avge yttrande till landstingsstyrelsen över motion (2017:78) av Stellan Hamrin (V) om att fastställa havsytans framtida nivåer och planera skapandet av en ny råvattentäkt för regionen enligt bilagt förslag till yttrande.

att yttrandet överlämnas till landstingsstyrelsen.

Förvaltningens förslag och motivering

Sammanfattning

Förvaltningen anser att Stellan Hamrins motion lyfter en aktuell fråga. En stor andel av länets befolkning får sitt dricksvatten från Mälaren och klimatförändringarna riskerar att hota Mälarens funktion som dricksvattentäkt i ett långsiktigt perspektiv. Samtidigt ligger Hamrins förslag utanför Stockholms läns landstings mandat. I Stockholms län är det framför allt länsstyrelsen som har ansvar för klimatanpassning och därmed för frågor som rör framtida havsnivåer och alternativa råvattentäkter. Förvaltningen anser att länsstyrelsen bör uppvakta regeringen med en begäran om att en utredning om Mälarens framtid tillsätts. Som blivande region bör landstinget bistå länsstyrelsen i detta arbete.

Bakgrund

SMHI har bedömt att havsnivån kommer att höjas 0,5 meter i Stockholms län till år 2100. Enligt motionen bedömer US National Oceanic and Atmospheric Administration (NOAA) och Niels Bohr Institutet i Danmark att havsnivån kan höjas upp till 2,0 meter. Det skulle innebära att Mälaren blir en havsvik tidigare än planerat och att en ny råvattentäkt behövs för Stockholms läns invånare. Hamrin anser därför att Stockholms län bör överväga att ta vatten från Vättern.

Hamrin föreslår att Landstingsfullmäktige ska besluta om följande:

- Att utreda Saltsjöns och Mälarens högsta sannolika nivå fram till 2100.
- Att landstinget begär att SMHI, i samarbete med Havs- och Vattenmyndigheten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, utreder olika tekniska lösningar för att fram till 2050 och 2100 skydda Mälarens och Saltsjöns stränder från översvämningar.
- Att landstinget, i samarbete med berörda kommuner, utreder alternativa råvattentäkter till Mälaren och bidra till att dessas vattenkvalitet inte försämras.

Överväganden

Tillväxt- och regionplaneförvaltningen anser att Stellan Hamrins (V) motion om dricksvattenförsörjning i ett långsiktigt perspektiv lyfter en aktuell fråga. Mälaren som primär dricksvattentäkt innebär generellt en god vattentillgång men också en sårbarhet i och med det stora beroendet av en och samma vattentäkt. På längre sikt hotas Mälaren av ökad saltvatteninträngning till följd av stigande havsnivåer. För att bevara Mälaren som sötvattensjö kan stora åtgärder komma att krävas. Förvaltningen menar dock att Hamrins förslag till beslut till stora delar ligger utanför landstingets mandat.

I enlighet med de centrala ställningstaganden som finns i kapitlet Tekniska försörjningssystem i RUFS 2050 anser förvaltningen att frågan om att utreda havsnivån och hitta tekniska lösningar på havsnivåhöjningen ligger hos staten tillsammans med regionala organ och kommunerna runt Mälaren. Vad gäller att utreda alternativa vattentäkter anser förvaltningen att länets kommuner bör enas om fler lämpliga reservvattentäkter och se till att dessa inkluderas av vattenskyddsområde.

Frågan om alternativa vattentäkter ingår i länsstyrelsens arbete med att ta fram en regional vattenförsörjningsplan för Stockholms län. Syftet med den regionala vattenförsörjningsplanen är att säkra dricksvattenförsörjningen i Stockholms län fram till år 2100. Den beräknas vara klar i december 2018. Landstinget har medverkat i arbetet genom deltagande i både styr- och arbetsgrupp.

Länsstyrelsen i Stockholm har ett statligt uppdrag i klimatanpassningsarbetet i länet. Länsstyrelsen sprider information, tar fram scenarier och producerar rapporter om klimatanpassning. Bland annat har länsstyrelsen tagit fram rapporten *Klimatförändringar och Mälaren ur ett vatten- och naturmiljöperspektiv* om hur ett framtida klimat har beaktats i nya Slussen och dess reglering. Länsstyrelsen har även tagit fram två rapporter om Mälaren och Saltsjön i ett långsiktigt perspektiv – förstudien *Mälaren om 100 år* och den efterföljande rapporten *Mälaren och Saltsjön i ett förändrat klimat*.

En avgörande fråga för Stockholms län, och för hela Mälardalsregionen, är om Mälaren kan fortsätta att användas som primär vattentäkt efter 2100. Länsstyrelserna runt Mälaren har tidigare efterfrågat att regeringen ska tillsätta en större Mälarutredning som tar hänsyn till både dricksvattenfrågan och andra intressen kring sjön.

En åtgärd som förvaltningen har diskuterat med länsstyrelsen är om länsstyrelsen i Stockholm, tillsammans med övriga länsstyrelser runt Mälaren, återigen bör uppvakta regeringen med en begäran om att en utredning om Mälarens framtid tillsätts. Länsstyrelsen i Stockholm skulle i sådana fall vara huvudansvarig. Stockholms läns landsting som ansvarar för regionplaneringen i länet kan bistå länsstyrelsen med kunskapsunderlag i genomförandet av ett sådant uppdrag.

Förvaltningen anser att en eventuell utredning bör belysa både frågan om saltvatteninträngning och hur klimatförändringarna kan komma att påverka Mälarens råvattenkvalitet – något som anses vara en lika stor utmaning som risken för saltvatteninträngning. Klimatförändringarna innebär

ökad nederbörd och förändrade flöden till Mälaren, vilket behöver hanteras via rening men också via hållbar dagvattenhantering och annat förebyggande arbete.

Ekonomiska konsekvenser av beslutet
Beslutet bedöms inte innebära några ekonomiska konsekvenser för landstinget.

Miljökonsekvenser av beslutet
I enlighet med landstingets miljöpolitiska program, Miljöprogram 2017–2021 har hänsyn till miljön beaktats och det bedöms att en särskild miljökonsekvensbedömning i detta ärende inte är relevant.

Hanna Wiik
Förvaltningschef

Maja Berggren
regionplanerare

FÖRSLAG TILL YTTRANDE
2018-10-26 TRN 2018–0018

Motion om havsytans framtida nivåer och ny råvattentäkt

Inledning

Stellan Hamrins (V) har inkommit med en motion (2017:78) till landstingsfullmäktige om att fastställa havsytans framtida nivåer och en ny råvattentäkt. Tillväxt- och regionplanenämnden har ombetts att yttra sig och överlämna sitt yttrande till landstingsstyrelsens förvaltning. Svaret har stämts av med avdelningen Säkerhet och Beredskap på Landstingsstyrelsens förvaltning.

Synpunkter

Stellan Hamrins (V) motion om dricksvattenförsörjning i ett långsiktigt perspektiv lyfter en aktuell fråga. I RUFS 2050 finns ett mål om att Stockholmsregionen ska vara en resurseffektiv och resilient region utan klimatpåverkande utsläpp år 2050. I målet beskrivs bland annat att Stockholmsregionen ska ha en väl utvecklad förmåga att förebygga och hantera både okända och kända störningar i form av klimatförändringar, kriser, katastrofer eller resursknapphet. För att uppfylla målet behöver frågan om havsnivåhöjningen hanteras. Hamrins förslag till beslut ligger dock till stora delar ligger utanför Stockholms läns landstings mandat.

I Stockholms län är framför allt länsstyrelsen ansvarig för regionens klimatanpassningsarbete. Bland annat har länsstyrelsen tagit fram rapporter om nya Slussen och dess reglering samt om Mälaren och Saltsjön i ett långsiktigt perspektiv.

I enlighet med de centrala ställningstaganden som finns i kapitlet Tekniska försörjningssystem i RUFS 2050 anser förvaltningen därför att frågan om att utreda havsnivån och hitta tekniska lösningar på havsnivåhöjningen ligger hos staten tillsammans med regionala organ och kommunerna runt Mälaren. Vad gäller att utreda alternativa vattentäkter anser förvaltningen att länets kommuner bör överväga fler lämpliga reservvattentäkter och säkerställa att dessa inkluderas av vattenskyddsområde.

Frågan om alternativa vattentäkter ingår i länsstyrelsens arbete med att ta fram en regional vattenförsörjningsplan för Stockholms län. Syftet med den regionala vattenförsörjningsplanen är att säkra dricksvattenförsörjningen i Stockholms län fram till år 2100. Den beräknas vara klar i december 2018. Landstinget har medverkat i arbetet genom tillväxt- och regionplaneförvaltningen.

En avgörande fråga för Stockholms län, och för hela Mälardalsregionen, är om Mälaren kan fortsätta att användas som primär vattentäkt efter 2100. Länsstyrelserna runt Mälaren har tidigare efterfrågat att regeringen ska tillsätta en större Mälarutredning som tar hänsyn till både dricksvattenfrågan och andra intressen kring sjön. Landstinget anser att tillsättandet av en sådan utredning fortsatt är aktuell. Stockholms läns landsting som ansvarar för regionplaneringen i länet kan bistå länsstyrelsen med kunskapsunderlag i genomförandet av ett sådant uppdrag.

Stockholms läns landsting

REMISS

2018-01-16 LS 2017-1532

Rotel IX – Miljö- och skärgårdsroteln

Tillväxt- och regionplanenämnden

Ärende:

Motion 2017:78 av Stellan Hamrin (V) om att fastställa havsytans framtida nivåer och planera skapandet av en ny råvattentäkt för regionen

Yttrande från berörd nämnd/styrelse senast: **2018-11-08**

Handläggare: **Alfred Askeljung**

Yttranden skickas till landstingsstyrelsens förvaltnings registrator:

E-post: registrator.lsf@sll.se

Adress:
Landstingsstyrelsens förvaltning
Registraturen
Box 22550
104 22 Stockholm

Internadress:
Landstingsstyrelsens förvaltning, Registraturen, Landstingshuset

Ankom
Stockholms läns landsting
2017 -12- 05
Dnr LS 2017-1532

Stockholms läns landsting

2017:78

Stockholms läns landsting
2017-12-05

Motion av Stellan Hamrin (V) om att fastställa havsytans framtida nivåer och planera skapandet en ny råvattentäkt för regionen

Bakgrund

Klimatförändringen har inneburit att temperaturen stigit med omkring 1 grad och havet med 0,2 m (årligen nu 3,4 mm). Temperaturhöjningen blir i Sverige minst 4 grader med ökat frekvens och intensitet av skyfall och därmed större flöden i vattendragen. Men vi får också i vårt län perioder med värre torka och lokal vattenbrist än idag och med kraftigt stigande havsnivåer.

Regionens planering har hittills utgått från SMHI:s bedömning om en översta havsnivå år 2100 på + 0,5 m i Stockholmsområdet. Denna har länge ifrågasatts och planeringen i Göteborg och Skåne utgår från högre nivåer. SMHI meddelade i våras att deras bedömning exkluderade utvecklingen på Grönland och vid Antarktis. I somras framkom att SMHI nu återtagit sin tidigare bedömning och överlät åt berörda byggherrar att själva bedöma frågan. Detta har bekräftats vid samtal med SMHI.

US National Oceanic and Atmospheric Administration (NOAA) har i en rapport i Januari 2017 meddelat USA:s regering att en samlad bedömning visar att den övre sannolika havsnivån är 2100 blir + 2,5 m (+ 2,0 m inkl. vår landhöjning). Niels Bohr Institutet (Prof. Aslak Grinstedt) har 2013 gjort en liknande bedömning i en rapport till Danmarks regering beträffande Östersjön.

Konsekvenser

Alla hittills fattade beslut vad gäller byggande vid vatten har baserats på SMHI:s felaktiga bedömning. Detta inkluderar den nya konstruktionen i Nya Slussen för Mälarens avbördning, som maximalt klarar + 0,5 m och ska fungera i 100 år. SMHI:s återtagande av sin bedömning innebär att grunden för både domen och konstruktionen som sådan nu har fallit

Enligt NOAA:s bedömning kommer Mälaren, som genomsnittligt bara ligger 0,67 m över Saltsjön, att kunna påverkas av saltvatten och höjda nivåer redan runt 2050. Detta kan vid korta, enstaka tillfällen ske redan idag. Runt 2030 kan havet stiga lika mycket som landet och därefter ökar risken allt snabbare för varje år. När Saltsjön för ofta och/eller under för långa perioder står i nivå med Mälaren stoppas all sjöfart och sjöns avrinning förhindras. Då kan Mälaren stiga med 24 cm/dygn och risken ökar dramatiskt för att väderbetingade havsnivåhöjningar påverkar Mälaren. Vad som då händer har inte utretts.

Dessutom innebär detta att den nödvändiga maximala avbördningen från Mälaren på 2 000 m3/s inte kan realiseras. Redan idag är detta möjligt enbart vid nivåskillnader mellan Mälaren

och Saltsjön på 1,22 m (normalskillnad är 0,67 m). När Saltsjön runt år 2030 börjar stiga snabbare än landet sjunker den maximala avbördningen allt snabbare.

Mälaren kommer att bli en havsvik oanvändbar som vattentäkt. Frågan är bara när? NOAA:s bedömning visar att detta sker långt tidigare än planerat. Långsiktigt kan detta inte förhindras, men tidpunkten kan senareläggas genom olika tekniska lösningar. Detta behöver utredas snarast möjligt samtidigt som de beslutade åtgärderna måste granskas. Utformningen av Mälarens avbördning till Saltsjön har en direkt koppling till vilka övriga åtgärder som vidtas och måste således beakta dessa olika val.

Regionen behöver under alla omständigheter p.g.a. havsnivå-höjningen en ny vattentäkt inom överskådlig tid. Precis som Skåne sedan 30 år tar vatten från sjön Bolmen i Småland bör Mälarregionen överväga ett vattenuttag från Vättern. Vättern riskerar dock idag att bli recipient för en av världens största metallgruvor (Norra Kärr) och Flygvapnet planerar att tiofaldiga sina skjutningar i sjön. Det kan därför finnas anledning att bevaka och engagera sig också i dessa frågor. Bra och tillräckliga, alternativa vattentäkter för regionen saknas.

Havsytans höjning innebär storskaliga omställning för hela regionen. Det leder dessutom till allvarliga konsekvenser för T-banan runt Gamla Stan, för lågt liggande vägar med lokaltrafik och för skärgårdstrafiken.

Med hänvisning till ovanstående föreslås Landstingsfullmäktige besluta

att *Landstinget omedelbart låter utreda Saltsjöns och Mälarens högsta sannolika nivå under perioden fram till år 2100 utifrån senaste vetenskapliga bedömningar och med ett risktagande på 5, 1 och 0,1 %.*

att *Landstinget utifrån svaret på punkt 1 ovan begär att SMHI i samarbete med Havs- och Vattenmyndigheten och Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap snarast utreder olika tekniska lösningar för att fram till 2050 och 2100 så långt möjligt skydda Mälarens och Saltsjöns stränder från översvämningar.*

att *Landstinget baserat på svaret på punkt 1 ovan i samarbete med berörda kommuner snarast utreda alternativa råvattentäkter till Mälaren och på bästa möjliga sätt bidrar till att dessas vattenkvalité inte försämras.*

Stellan Hamrin (V)